והרי יובלות ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא (א) ורב אשי אמר ארבע[א] ראשי השנים הם שהן בארבע ראשי חדשים באחד בשבט כב"ש ה"ק שלשה לדברי הכל באחד בשבט מחלוקת ב"ש וב"ה: ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בתשרי: א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר [א] לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו ר"מ סבר אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר ואימתי עמקים יעטפו בר באדר מתעברות באדר ויולדות באב ר"ה שלהן אלול ר' אלעזר ור"ש אומרים אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו אימתי[ב] שבלים אומרות שירה בניסן מתעברות בניסן ויולדות באלול ר"ה שלהן תשרי ואידך נמי הא כתיב יתרועעו אף ישירו ההוא באפלתא דהויין בניסן ואידך נמי הכתיב ועמקים יעטפו בר ההוא בחרפייתא דאתיין מאדר[ג] בשלמא לר"מ כדכתיב לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר ואיכא נמי יתרועעו אף ישירו אלא לרבי אלעזר ור"ש איפכא מיבעי ליה לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו ואיכא נמי דעמקים[ד] יעטפו בר אלא אמר רבא דכ"ע לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר באדר והכא בהאי קרא קמיפלגי [ב] עשר תעשר [ה] בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ר"מ סבר מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו אף מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו ורבי אלעזר ור"ש סברי מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי:

באחד בתשרי ר"ה לשנים: למאי הלכתא אמר רב פפא[ו] לשטרות דתנן [ו] שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשירין והתנן באחד בניסן ר"ה למלכים ואמרינן [ז] למאי הלכתא ואמר רב חסדא לשטרות לא קשיא כאן למלכי ישראל כאן למלכי אומות העולם אלא הא דאמר רב חסדא [ח] לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן רב חסדא [ט] מתניתין אתא לאשמועינן לא רב חסדא קראי אתא לאשמועינן ואיבעית אימא רב חסדא כרבי זירא מתני לה דרבי זירא אמר לתקופה ור"א היא דאמר [י] בתשרי נברא העולם רב נחמן בר יצחק אמר[ז] [א] לדין דכתיב [ג] מראשית השנה ועד אחרית שנה מראשית השנה נידון מה יהא בסופה ממאי[י] דתשרי הוא דכתיב [ד] תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו [ל] איזהו חג שהחדש

רש"י

והרי יובל. שהוא תלוי בתקיעה: רב אשי אמר. האי דלא חשיב במתניתין אלא ארבעה לפי שלא מנה אלא ראשי שנים הבאים בראשי חדשים ואין רגלים מן המנין אלא כדאמרינן רגל שבו[ז] ולהכי לא תני נמי ר"ה דעומר ושתי הלחם: ופרכינן א"כ באחד בשבט. סתם לן תנא ברישא כב"ש דאי כב"ה הא אמרי בט"ו בו: ה"ק כו'. תנא דמתניתין סתם ברישא אחד בשבט בראשי שנים והדר פריש ואזיל בסיפא באחד בשבט ר"ה לאילן דברי ב"ש למימרא דהא דסתם ברישא ארבעה ראשי שנים בראשי חדשים לאו דברי הכל היא אלא אב"ש קאי: [שלשה לדברי הכל. לאו דוקא[ח]] דהא אחד באלול נמי פלוגת' היא דר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי [אלא אב"ה קאי]: לבשו כרים הצאן. מקרא הוא בספר תהלים לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו לבשו כרים הצאן מתלבשות הכבשים שמתעברות: יעטפו בר. שהזריעה צומחת וניכרת יפה: יתרועעו אף ישירו. בניסן כשיגיע זמן הקציר והתבואה בקשים שלה והרוח מנשבת והן נוקשים זו על זו נשמע הקול ונראות כמשוררות: זמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשים[ט]: ר"ה שלהן אלול. דסמוך לגמרו (ב) זמן חדש וישן שלהן לחידוש השנה: בזמן שיתרועעו. השיבולים: ההוא באפלתא. יש לך צאן המעטיפות ומתאחרות לקבל זכר עד ניסן אבל רובן מאדר הוו: בשלמא לר"מ. דדריש קרא כדכתיב לבשו כרים: ואיכא נמי. מיעוטא שאין מתלבשות כרים עד שיתרועעו השיבולים: אלא לר"א. דאמר רובא בניסן ומיעוטא באדר איפכא מיבעי ליה למיכתב: מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו. ר"ה למעשרות תשרי דהכי תני ליה לקמן (דף יב.) בברייתא ותשרי סמוך לגמרו הוא דכל ימות החמה מניחם ליבש בגרנות שבשדות: בא' בתשרי[ט] ר"ה לשנים למאי הלכתא לשטרות. לתחילת שנות מלכים כדפרישית בריש פרקין (דף ב.): קראי אתא לאשמועינן. (ג) כדאמרן בריש פרקין (דף ג.) דברי נחמיה בן חכליה: ואי בעית אימא. רב חסדא דאיצטריך לאשמועינן כדאמרן דמלכי אומות בתשרי לית ליה הא דרב פפא דפריש ר"ה לשנים דהכא לשטרות אלא כר' זירא מתני לה לפירושא דלשנים דמתני' דר' זירא מתני ר"ה לשנים לתקופת חמה ולבנה לומר שמונין לבריתן והילוכן [של] תקופת החמה ומולדות הלבנה מתשרי: ור"א היא דאמר בתשרי נברא העולם. לקמן בפרקין (דף י:): רב נחמן בר יצחק אמר. ר"ה לשנים דתנן הכא לדין תנא שהקב"ה דן בתשרי את כל באי העולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא: דכתיב עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה. [י]הנגזרות עליה: שהחדש

תוספות

והרי יובלות.[ל] יש תימה מאי ס"ד הא לא מיתוקמינן כלל אלא לרבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב לקמן[י]: [באחד בשבט כבית שמאי. פי' בתמיה[ל]]: שלשה לדברי הכל ואחד בשבט מחלוקת. הא לא מתוקמא כר"ש דלית ליה אחד באלול אלא כר"מ אתיא [ואכתי[ל]] צריכי למימר דנסיב לה אליבא דתנאי דלרגלים לא מיתוקמא כר"מ: לבשו כרים הצאן. מתרגמינן יעלון דוכרייא עילוי ענא והוא לשון נקיה[מ] ובקונט' מפרש[נ] לקמן (ד' יא.) לגבי הא דאמר רבי יהושע בניסן נברא העולם דקאמרינן באותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגים זה עם זה ובכאן לא פירש כן: סמוך לגמרו עשורו. ואע"ג דתנן בפ"ק דמעשרו' (מ"ג) התבואה והזיתים משיבאו שליש מ"מ אין דרך ללקטם אלא כשנגמרו: מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי. כדתנן בפירקין (דף ב.) ולירקות דהיינו למעשר כך מפרש בגמ' (דף יב.) ומיהו לא מפרש מנלן ושמא נפקא לן מדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה כדלקמן (ע"ב) גבי לשמיטין [ועי"ל דטעמא דבתשרי כדפירש רש"י פ"ב דכתובות (דף כה.) דלא נתחייבו ישראל במעשר עד שהתחילו למנות שמיטין א"כ מעשר בשמיטין תלה רחמנא ושמיטין הוי תשרי ר"ה[ס]]: רב חסדא כר' זירא. דמוקים ליה למתני' לתקופות והא דלא תנא תשרי ר"ה למלכי אומות העולם משום דבאומות העולם לא קמיירי: לתקופות כר"א דאמר בתשרי נברא העולם. ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי ורבי יהושע מונה מניסן ויש נפקותא מרובה בדבר במה שקודם מנין של זה למנין של זה חצי שנה והא דקיימא לן פרק כילד מעברין (עירובין ד' נו. ושם) דאין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום אם בתחילת היום וכו' היינו משום דהתם כולהו כר' יהושע דתניא בברייתא[פ] כוותיה דשמואל[ע] סבר כר' יהושע[פ] דלר"א בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש החדש וזה טעם למחשבי העבור לאחר שגרפו כל השעות (ד) והקפה[צ] של כל מחזורים שמסירין ז"ט תרמ"ב פי' ז' ימים תשע שעות תרמ"ב חלקים דרגילים לומר לפי שהיתה הלבנה נוזפה ע"י שקטרגה[ק] והגה נזיפה בעצמה ז"ט תרמ"ב ולא מצינו טעם זה בכל מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונה מבריאת העולם לא מונה ר"ה עד יום ששי שנברא אדם הראשון ובשעה תשיעית נצטווה כדאמר פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לח:) ומסתמא אז קדש החדש ומקדש החדש ע"כ היה המולד ו' שעות קודם דשית שעי מכסי סיהרא[ר] ונמצא המולד בתחילת

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [בכורות דף נג:], ב) [לעיל דף ב. וש"נ], ג) [שם], ד) [לעיל ג.], ה) [פסחים קא: כתובות יז:], ו) [לקמן י: כז. ע"ז ח.], ז) [לקמן דף יב.], ח) [לקמן לד.] מגילה טז. סנהדרין דף יא:, ט) [כדאיתא בבכורות ד' ח.], י) ח:, כ) עי' חולין דף ס:, ל) לקמן כ ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בנו של ריב"ב היא רב אשי אמר: (ב) רש"י ד"ה ר"ה שלהן אלול. דסמוך לגמרו הוא זמן: (ג) ד"ה קראי אתא לאשמועי' דברי נחמיה בן חכליה דאמרן בריש פרקין הס"ד: (ד) תוס' ד"ה לתקופות כו' לאחר שגרפו כל השעות והימים של כל:

תורה אור השלם

א) לָבְשׁוּ כָרִים הַצֹּאן וַעֲמָקִים יַעַטְפוּ בָר יִתְרוֹעֲעוּ אַף יָשִׁירוּ: [תהלים סה, יד]

ב) עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: [דברים יד, כב]

ג) אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: [דברים יא, יב]

ד) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: [תהלים פא, ד]

ליקוטי רש"י

דעתו ונסיב מילתיה כי הני תרי תנאי באדא כמר סברא דבריו של זה בזו ושל זה בזו [חולין פד.]. לבשו כרים הצאן. יתלבשון השרון והערבה מן הצאן הבאים לרעות הדשא אשר הצמיח המטר [תהלים סה יד]. בזמן שיתרועעו שבלים בניסן אלמא ניסן זמן זיווג בהמה הוא [לקמן יא.]. ועמקים יעטפו בר. ע"י המטר יהיו מעוטפים העמקים בתבואה ואז יתרועעו הבריות תרועת שמחה וישירו מרוב הברכה [תהלים שם]. לשטרות. להבחין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר [לעיל ב.]. דכל אימת דקאי מלכא מכי מטי שילהי אדר סלקא ליה שתא ובניסן ריש שתא תנינא למיכתב בשטרי [ע"ז י.]. המוקדמין. למלוה [ב"מ עב.]. ליכתב קודם המלוה [סנהדרין לב.]. שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו א"נ שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו באחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן [רשב"ם ב"ב קנז:]. שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר באחד בניסן [שם]. שכתבוהו באחד באייר ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו באחד בניסן [שם קעא:]. פסולין. לפי שבאה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה להלואה ובשטר מעיד שהלואה קדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים ואם לא קבעו יום לתחילת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית למלך פלוני מפלוני מנה והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה כאותה ששנינו (ב"ב ד' קסז:) כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כן אבל ראינו שהלוהו מנה בתמוז בשנה שלישית למלך פלוני ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו או כסליו קודם לתמוז [illegible]

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ג מהל' תשובה הל' ג:

רבינו חננאל

באחד בתשרי ר"ה לשנים. ואוקמה רב חסדא כר' זירא [מתני לה] דאמר ר"ה לחשבון תקופות. ור' אליעזר הוא דאמר כדבעינן למימר לקמן בתשרי נברא העולם. רב נחמן בר יצחק אמר ר"ה לדין. דכתיב מראשית השנה עד וגו' מראש נידון מה יהא בסופה. וממאי דתשרי הוא דכתיב תקעו בחודש שופר וגו' ופשוטה היא: ולשמיטין

הגהות וציונים

א] כת"י ארבעה ראשי שנים הם שהן בארבעה ראשי חדשים: ב] בכת"י ואימתי: ג] בכת"י הגי' כאן ההוא באפילתא דהויין מניסן, ולעיל הגי' ההוא בחרפייתא דהויין מאדר, וכ"ה בבעל המאור ובריטב"א, אולם גירסת רש"י כלפנינו ועיין בחשק שלמה בילקוט מפרשים: ד] בכת"י ועמקים: ה] [ע"ז י ע"א ושם איתא רב חסדא אכן מתירוצו ואיבעית אימא ר"ח כרבי זירא וכו' מוכח דליתא וברי"ף וברא"ש דהכא איתא רב פפא] (גליון): ו] בכת"י וממאי: ז] יש להוסיף תיבת וכו', והיינו גמ' דלעיל ד ע"א (באה"מ): ח] רש"א (גליון): ט] צ"ל בא' בניסן ר"ה למלכים למאי (זכר ישעיהו): י] יש להוסיף נידון (באה"מ): כ] דיבור זה שייך לעיל ז ע"ב [לפני ד"ה מידין] (חכמת מנוח): ל] ת"י (גליון): מ] והוא תלמוד ערוך ובת"י אינו. העתק מחילופי גרסאות (גליון) ועיין מהרש"א: נ] יש להוסיף ליה (באה"מ): ס] לקמן יב ע"א דלתקופה מונין כר' יהושע (באה"מ, וכן מבואר בתוס' הרא"ש): ע] צ"ל ושמואל (באה"מ), והיינו שמואל בעל המימרא שם בעירובין: פ] מכאן הוא ענין בפנ"ע, וצ"ל ולר"א (באה"מ): צ] עי' הגהת הב"ח, ורש"ש גורס והחלקים. ובשערי תורת בבל בשם ספר מצרף כסף הגיה והתפה, וכ"ה בדפו"ר והתפה, ובתוס' הרא"ש והתפהו: